

№ 04 (04),
БЕРЕЗЕНЬ 2009 р.

ЧАСОПИС СРІБНОЇ ЗЕМЛІ

ЛІСІМКІН КАРПАТ

**До 196-ї річниці з дня народження геніального
українського поета, художника і мислителя
Тараса Григоровича Шевченка**

РОЗРИТА МОГИЛА

Світе тихий, краю миць,
Моя Україно,

Чи ти діточок непевних
Звичаю не вчила?
«Молилася, турбувалась,
День і ніч не спала,
Малих діток доглядала,
Звичаю навчала.
Виростали мої квіти,
Мої добрі діти,
Панувала і я колись
На широкім світі,
Панувала... Ой Богдане!
Нерозумний сину!
Подивись тепер на матір,
На свою Вкраїну,
Що, колишучи, співала
Про свою недолю,
Що, співаочи, ридала,
Виглядала волю.
Ой Богдане, Богданочку,
Якби була знала,
У колисці б задушила,

На чужій роботі.
Дніпро, брат мій, висихає,
Мене покидає,
І могили мої милі
Москаль розриває...
Нехай рис, розкопус,
Не своє шукає,
А тим часом перевертні
Нехай підростають
Та помогуть москалеві
Господарювати,
Ta з матері полатану
Сорочку знімати.
Помагайте, недолюдки,
Матір катувати».
Начетверо розкопана,
Розрита могила.
Чого вони там шукали?
Що там склонили
Старі батьки? Ех, якби-то,
Якби-то нашли те, що там

Новини Лемківщини

Львів

У серії видань “Бібліотека Лемківщини” побачив світ альманах “Лемківський календар на 2010 рік”, підготовлений Всеукраїнським товариством “Лемківщина” і Фундацією дослідження Лемківщини у Львові. Численні розвідки з історії Лемківщини, матеріали про лемківські звичаї і традиції, говорки та пісенну спадщину, спогади і нариси про відомих лемківських діячів науки, культури і мистецтва засвідчують незніщеність цінностей нашого роду.

Серед публікацій - статті відомого діяча лемківського руху на Закарпатті Володимира Шелепця. Серед них слід відзначити статті про талановиту письменницю, видатну письменницю, видатного громадсько-політичного діяча Ірину Невицьку. В часи становлення Карпатської України вона жила й працювала у селі Ставному, що на Березнянщині. Заслуговує на увагу й публікація про священика парохій в селах Ужок і Турциця, заслуженого художника України Золтана Шолтеса.

Ужгород

В будинку “Просвіти” Закарпатської обласної організації відбулися урочисті збори з нагоди відзначення 196-ї річниці з дня народження поета Т. Г. Шевченка, 71-ї річниці проголошення Карпатської України та 10-ї річниці з часу заснування самодіяльного хору “Просвіта”. Урочистості відкрив голова Закарпатської обласної організації

РОЗРИТА МОГИЛА

Світе тихий, краю милюй,
Моя Україно, за що тебе сплюндовано,
За що, мамо, гинеш?
Чи ти рано до схід сонця
Богу не молилася,

Ці, спиваючи, ридала,
Виглядала волю.
Ой Богдане, Богданочку,
Якби була знала,
У колисці б задушила,
Під серцем приспала.
Степи мої запродані
Жидові, німоті,
Сини мої на чужині,

Розрита могила.
Чого вони там шукали?
Що там скоронили
Старі батьки? Ех, якби-то,
Якби-то нашли те, що там
скоронили.
Не плакали б діти, мати не жу-
рилась.
Продовження теми на 2 стор.

Минає 71 рік з часу проголошення Карпатської України. Нашим землякам, які полягли у кривавій бійні, присвячується

Березнева спека

(Уривок з одноіменного оповідання Василя Мулеси)

Перечинська го-
рожанка...

Тоді, весною, на
неї впала крапля
смоли вічного пек-
ла, чистилища, де
правив бал дияволу
людській подобі, -
там вершилося
ним...

Їх поскладали на
віз. Так складають
котіші шайти білого
бука перед неблизькою
дорогою на нижні села, аби ви-
торгувати за добре
древа надію на про-
житок: сіль, гас, цу-
кор, сірники... Вісім
за образом Божим
творінь, які ще вcho-
ра радили і весняно-
му сонцю, і весня-
ному вітру, і вес-
няній воді, і весняній
блідій посмішці
дітей. Сьогодні вони
шкодували, а може,
тішилися, що нар-
дилися на світ...

Хлопці... Михайло Анталик,
Йосиф Гефнер, Карло Гефнер,
Іван Керецман, Федор Мацо, Ми-
хайло Пекар, Іван Сивохоп, Фе-
дор Юскович.

Пам'ятний хрест неподалік від місця розстрілу патріотів Закарпаття, що загинули від рук угорських хортістів. Хрест поставлено на пожертви греко-католицької громади селища Перечин за ініціативи вчителя Івана Федора. Сьогодні до нього приходять як представники офіційної влади, так і віруючі люди. На превеликий жаль, довкола цієї святині нема порядку, люди забули Божі заповіді й викидають сміття, непотріб майже під хрест. Схаменіться, люди, бо лихо вам буде!

- Пане капітане, на шляху до Ужгороду відділення угорської армії конвоює полонених українських бандитів - січ-банда! Вісім чоловік, - уже тихіше дорапортував пір'янник.

Своїми вітами запах пороху і свіжої, теплої крові. Весна на мить ожикала і вмерла на довгі десятиліття.

Велика повінь на Уж прийшла у серпні 91-го року.

В будинку "Просвіти" Закарпатської обласної організації відбулися урочисті збори з нагоди відзначення 196-ї річниці з дня народження поета Т. Г. Шевченка, 71-ї річниці проголошення Карпатської України та 10-ї річниці з часу заснування самодіяльного хору "Просвіта". Урочистості відкрив голова Закарпатської обласної організації "Просвіта" Павло Федака. Він щиро привітав присутніх у залі з видатною подією в житті просвітян області, побажав усім присутнім міцного здоров'я, радості, щастя в справі розбудови нашої держави, збереженні національних традицій нашого народу.

Громадськість, присутні щиро привітали Павла Михайловича Федаку з ювілеем - 65-річчям від дня народження. Редакція газети "Лемки Карпат" приєднується до вітань.

Перечин

В районному будинку культури відбулася вистава за п'есою Т. Г. Шевченка "Мати-наймичка", яку поставив Закарпатський обласний музично-драматичний театр. Глядачі щиро аплодували артистам за високопрофесійну роботу.

У читальному залі Перечинської районної бібліотеки відбулася презентація збірки публіцистики журналістки Тетяни Грицищук. "Іду до людей" - так називається її книжка, що побачила світ вже в цьому році. Перед читачем постають як наші сучасники, так і люди старшого віку й старшого покоління. Колеги журналістки щиро порадувались за Тетяну й привітали її з першою ластівкою. Серед них були друзі журналістки Людмила Орос, Юрій Кул, Юрій Мегела, письменник Іван Козак, літературознавець Любов Герцег та інші.

Історичні, знаменні та пам'ятні дати березня 2010 року, що пов'язані з лемківськими теренами

4 березня - 80-річчя від дня народження В. М. Мельника (1930-1992), доктора історичних наук, професора, педагога, вченого-фольклориста. Народився в м. Перечин.

5 березня - 195-річчя з дня народження І. І. Раковського (1815-1885), просвітителя, публіциста, педагога, віцепректора Ужгородської духовної семінарії. Народився в с. Ставне на Березнянщині.

7 березня - 80-річчя з дня народження Ю. Ю. Цмура, вченого хіміка, винахідника, кандидата хімічних наук, доцента УжНУ. Народився в с. Ворочово на Перечинщині.

7 березня - 65-річчя від дня народження Т. Ф. Данилича, живописця, заслуженого художника України. Народився в с. Т.-Поляна на Перечинщині.

8 березня - 50-річчя від дня народження О. Г. Сливки, доктора фізико-математичних наук, професора, проректора з навчальною роботою, завідувача кафедри оптики фізичного факультету УжНУ. Народився в м. Перечин.

8 березня - Міжнародний жіночий день.

9 березня - 196 річниця від дня народження Т. Г. Шевченка (1814-1861), українського поета, художника, мислителя.

15 березня - 71 річниця (1939) Сойму Карпатської України, що прийняв Конституційний Закон про незалежність Карпатської України.

30 березня - 145-річчя від дня смерті О. В. Духновича (1803-1865), громадсько-культурного діяча - будителя, поета, педагога, збирача фольклору.

2 ДОСЛДЖЕННЯ ЛЕМКИ КАРПАТ

До 196-ї річниці з дня народження геніального українського поета, художника і мислителя Тараса Григоровича Шевченка

Невтішні роздуми з приводу визначної дати

(Початок на 1 стор.)

Минуло 196 років з дня народження геніального українського поета, пророка нашого народу Т. Г. Шевченка.

Лемки Закарпаття гідно відзначили річницю. Радус, що в школах району, установах і закладах пройшли масові заходи, аби вшанувати віще слово Кобзаря. Приємно, що сьогодні слово Тараса ззвучить у районних центрах і маленьких віддалених селах. Ззвучить у гомінкуму класі, а майже у кожній хаті є книжка цієї відомої у світі людини.

Здавалося б, з Тарасом усе добре. Його дума, його пісня не вмре, не загине. Та все ж, Шевченківські думи тривожать нашу державу, вірніше її совість, її народ, принаймні кращу його частину, коли довкола відбуваються події, за які нам може бути колись соромно перед нашими нащадками.

Що я маю на увазі? Перш за все те, що мова Тараса невдовзі може стати другорядною у нашему суспільстві, принаймні серед більшої частини українського народу, мова йде про Схід нашої держави, Крим, південні простори. Чи буде там колись українська мова, чи перестануть там наші перевертні здирати з матері України полатану свитину-сорочину?.. Чи, можливо, витчути для неї нову сорочку? Яку? Якби самі діти дерли, не так би боліло мамку, але ж допомагають це робити зайдам-байстрюкам чужого роду-племені, падають перед новими хазяїнами на коліна, падають перед Шевченківською "... жидом-німоюто..." і продовжують, як і 200 років тому, розривати коцькі могили, шукаючи те, чого не тратили.

Невеселій від того Тарас. Стоїть він сьогодні у Каневі й Ужгороді, насупивши вуса, сумний, невеселій у Торонто й Києві, Великому Березному й далекій Аргентині та ще у 47 країнах світу.

Думи, що мучили його тоді, ще більше мучать його сьогодні. Мучать через те, що не вчились ми тоді як треба й не вчимося сьогодні так, як він нам заповідав. От і нема у нас своєї мудрості, от і премося десь до неба, не розум-

Пам'ятник Т. Г. Шевченку у Каневі

іючи, за чим й до кого в гостину. А тим часом цифрують нам ярмо й тчуть тайстрину чи то у Брюсселі, чи то у Москві, чи то у Вашингтоні, підказують навіть з-за гір Кавказу... А ми, лемки-руси-українці, тапшаєме (аплодуєме) тим "добродітелям" за їх любов до нас - і, на пропозицію зі Сходу, - встаньте з колін, твердо й впевнено відповідаємо, - "не встанем, Матушка, не встанем".

Боже милостивий, підніми з могили нового Тараса, та бодай Гонту, Довбуша чи Залізняка, хай вже втеше того лемка-руси-українця довбнею по голові та так, щоб зрозумів, щоб усідомив врешті-решт, що він людина, яка гідна своєї історії, гідна називатися українцем, волю якому в свій час виборював і Тарас, якого він бачив не вічним рабом, а Людиною, втеши так, аби проглух й провидів, дай йому розуму аби збагнув - де правда й добро, а де кривда й зло.

Скоро двісті років, як народився Тарас Григорович Шевченко. Який подарунок принесемо ми Тарасу до Канева, якою мовою будемо виголошувати промови й клястися у вірності?

Скоро два десятки років, як твоя, Тарасе, Україна одягла ніби власну свитину. Та чи вільна, чи щаслива, чи незалежна вона? Хай на це запитання дасть відповідь наш читач. А я тільки скажу: ти мріяв, батьку, аби на нашій, на своїй землі в твоїй хаті була своя правда, своя воля, своя мова й своя доля. Ти мріяв, Тарасе, мрія ніби і збулася. Але твої діти сьогодні відмовляються від твоєї солов'їної мови, відмовляються від своєї правди (?), а тому їх чекає важка доля, коли вчасно не схаменуться й не зрозуміють, що лихо їм буде, коли не зуміють обнятися, простити один одному образи й впрягтися у плуга, стати у борозду й розорати українську ниву: посіяти зернятко, виплекати цвіт, виростити плід й залишити на землі добрий слід. Слід, за який не буде соромно перед прийдешніми поколіннями.

Василь БЕРЕЗНИК.

Хто ми, лемки Карпат...

Продовжуємо публікувати дослідження Івана Красовського та Дмитра Со-

Хто ми, лемки Карпат...

Продовжуємо публікувати дослідження Івана Красовського та Дмитра Солинко. Початок - у попередньому номері часопису.

Іван Красовський.
Історик

груп, їх культури, побуту свідчать про те, що в давнину предки всіх теперішніх слов'ян належали до єдиної слов'янської родини.

Існують різні думки з приводу давньої історії слов'ян. За однією з теорій слов'яни у давнину проживали в Азії і звідтам мігрували у Південну Європу і над Дунай. За іншою теорією правітчизною слов'ян були Карпати до ріки Дунай. Звідти вони розселилися на південь, північ і на схід. Цю теорію до певної міри підтверджує той факт, що у піснях усіх слов'ян любовно оспівуються ріка Дунай. Особливо часто зустрічаємо цю назву в українських, зокрема лемківських піснях.

Античні автори I-2 ст. н. е. Пліній Старший, Тацит, Птоломей згадували племена венедів, які заселяли територію від Балтійського моря до Карпат і від Одри до Дніпра. Не виключено, що під цією назвою виступають давні слов'яни. Населення займалося землеробством, тваринництвом, мисливством, рибальством. Високого рівня досягли в них видобування та обробка металу, гончарство. Була розвинута торгівля. У слов'ян існувала військова організація.

Візантійські автори VI-VII ст. називали слов'ян «кантами», стверджуючи, що вони населяли територію лісостепу Східної Європи. Анти створили місце військове

Слов'янська колонізація Карпат.

Білі хорвати Серед найбільших народів світу почесне місце, без сумніву, займають слов'яни. Вони, у свою чергу, поділяються на три великі групи: східні слов'яни – українці, росіяни, білоруси; західні слов'яни – поляки, чехи, словацьки; південні слов'яни – серби, хорвати, словінці, болгари. Подібність мови слов'ян усіх трьох

об'єднання. Основними їхніми заняттями були землеробство, тваринництво, промисли, ремесла, торговля. Високого рівня досягло ужиткове мистецтво. На думку візантійців, під кінець VI ст. анти мігрували на Балканський півострів, зайнявши територію теперішньої Болгарії та Югославії. Ті ж автори вживали щодо слов'ян також назву «склавіни», але їхні поселення відносили далі на захід. Згідно з твердженнями візантійських авторів, склавини жили на території теперішньої Польщі, крім Карпат, і теперішньої Словаччини. Утворили міжплемінне об'єднання державного типу. У другій половині VI ст. потрапили під владу аварів – тюркськомовних племен, які згодом були розгромлені франками і уграми.

Історик VI ст. Йордан вважав, що антиами і склавінами називали себе венеди. Але разом з тим трактував венедів, анти і склавинів як три окремі групи давньослов'янських племен.

Найбільш правдоподібно, що поділ слов'ян на групи у ті часи був умовним. Вони ще не різнилися ні мовою, ні звичаями, ні релігією. Дослідники розмежували їх у залежності від географічного місця поселення. Наприклад, тих, що жили в лісистих місцях, звали древлянами, на просторих полях – полянами, над рікою Бугом – бужанами. Тих, що осіли на горбах, у горах, названо горбатами, горватами, хорватами.

У VII ст. на території середніх і західних Карпат проживало слов'янське плем'я біліх хорватів. Назва «білі» на той час означала «західні». Кольорами: білий – захід, чорний – північ, червоний – південь давні народи визначали сторони світу. Назва «хорвати» (горвати) означала, що саме ця група слов'ян поселилася у горах. Про біліх хорватів згадує давньоруський літописець Нестор у своїй «Повести временных лет». Білі хорвати своєю мовою, культурою, релігією не відрізнялися від слов'янських племен Наддніпр'я і, як і інші сусіди (так вважав угорський літописець Анонім), вони самі себе уже на початку IX ст. називали «русами», «русинами». Більша частина біліх хорватів емігрувала на південь і оселилася на території теперішньої Хорватії.

У зв'язку з географічними, економічними умовами слов'янські групи поступово почали об'єднуватися в більш чіткі формування. Ті слов'яни, які подалися на південь (сучасна Болгарія, Югославія), створили об'єднання південних слов'ян. Слов'янські племена, які заселили про-

стори на північ і на захід від Карпат, дали початок західним слов'янам. Східні слов'яни зайняли степові простори Придніпров'я, басейни рік Буг, Прип'ять, Дністер, а також Карпати. Отже, так звані білі хорвати (руси, русини) з самого початку належали до східнослов'янської групи слов'янських племен.

Основним заняттям усіх слов'ян було землеробство і тваринництво. Візантійський автор

Прокопій, описуючи побут слов'ян, їх суспільний лад, вірування, відзначив, що це люди велими хоробрі і волелюбиві і що їх «ніяким чином не можна схилити до рабства або поневолення».

Із повідомлень Прокопія Кесарійського довідуємося, що у слов'ян у дохристиянські часи найпопулярнішим був бог близнаки і грому. Таким давньоруським божеством вважався Перун, на честь якого до середини ХХ ст. на Україні і, зокрема, на Лемківщині, у ніч на Івана Купала (з 6-го на 7-е липня за н. ст.) палили вогнище – сібітки. Не виключена можливість, що давнє лемківське село Перунка отримало назву саме від Перуна, ідол якого міг стояти на місці пізнішого християнського храму. Поклонялися слов'яни також різним духам і явищам природи, лісовикам, русалкам.

Найбільш раннім державним утворенням у південних слов'ян було Болгарське царство (VII ст.). у західних слов'ян існувала ранньофеодальна держава Само (у ній входили лужицькі серби), пізніше Великоморавська держава, до якої деякий час входила також частина території теперішньої Лемківщини. На півночі утворилася Польська держава. Східнослов'янські племена об'єдналися в єдиний державний союз – Київську Русь, до складу якої увійшли також русини західних Карпат (так звані білі хорвати).

Дмитро Солинко
Інженер, дослідник історії
Лемківщини

Учений – мовознавець із Зарічова (до 105 річниці з дня народження Івана Гарайди)

У Польщі, у м. Krakів, недалеко від головної площи споруджено пам'ятник нашому землякові Івану Гарайді. Там його пам'ятають і шанують, а в рідному краї про нього майже забули.

Для більшості наших співітчизників, які народилися після 40-их років минулого століття, Іван Гарайда зовсім невідомий. А був він видатним ученим – мовознавцем, педагогом, перекладачем, просвітителем. Лише буквально одиниці з тих, кому сьогодні за 70, чули про нього або були з ним особисто знайомі і зберігають у своїх серцях ширу віячність і глибоку шану.

З того часу, відколи Карпатська Україна стала частиною Радянського Союзу як Закарпатська область у складі УРСР, на жаль, видатні постаті нашого краю були оголошені ворогами українського народу, про них заборонялося писати і говорити, а якщо десь і згадували когось, то тільки зневажливо, щоб піддати результати їх діяльності осуду і приниженню.

Для зарічовців, та й не тільки для них, хорошим подарунком стала книга Василя Мулеси «Заричово. Два береги». У цьому історико-художньому нарисі надрукована стаття «ХХ ст. У пошуках долі», у якій стисло подано життєвий і творчий шлях учено-го, вихідця із Зарічова. В. Мулеса пише, що Іван Гарайда був чи не найвідомішим громадським діячем і вченим на Підкарпатській Русі в 40-их роках ХХ ст., людиною, котра «незаслужено забута сьогодні, не без сприяння колишньої та й теперішньої влади».

Народився І. Гарайда 29 січня 1905 року в с. Заричово (Унг, Австро-Угорщина, тепер Перечинський район, Закарпатська область, Україна).

Його батько був директором місцевої школи, а дід по матері Іван Торма, теж учитель, понад 40 років займався збиранням усної народної творчості жителів Зарічова і Перечиня. Тому хлопець ще з малих літ пройнявся повагою до традицій й обрядів свого народу і прилучився до вивчення його фольклору.

У 1919 році разом з батьками Іван переїхав в Угорщину. Учився в гімназії, потім

польсько-угорських зв'язків, переїжджає у Krakів, де продовжує навчання в Ягеллонському університеті, який закінчує у 1934 році, отримавши диплом магістра філософії в галузі історії, і працює викладачем Ягеллонського університету та вчителем ліцею й гімназії в місті Krakів.

Довосні роки – роки навчання і викладацької роботи – були найкращим періодом життя І. Гарайди. Він працював й активно займався громадською роботою, перекладами з польської на угорську і навпаки. Однак війна перекреслила усі плани здібного педагога і молодого вченого.

6 листопада 1939 року І. Гарайду разом з професорами Ягеллонського університету та інших вузів Krakова було заарештовано і вивезено у концентраційний табір Саксенгаузен.

В'язні спали на підлозі, їх перевіряли тричі на добу і під час перевірки тримали на морозі по три-чотири години. Їжу давали таку погану, що споживати її було майже неможливо. Над людьми знущалися, розстрілювали за найменшу провину, і без провини, лежачих хворих убивали на місці, а мертвих спаливали у печах, що димили день і ніч, розносячи навколо трупний сморід.

На прохання рідних і клопотання друзів угорський уряд домігся його визволення, і 9 квітня 1940 року вченого звільнини. Проте виїхати в Угорщину до своєї родини він отримав дозвіл тільки в кінці жовтня. Аби не муляти очі гестапівцям, угорський уряд порадив йому поїхати на периферію. Гарайда обирає рідний серцю Ужгород, де, на жаль, через чотири роки потрапляє в лапи іншої контррозвідки – радянського «СМЕРШу».

Період з листопада 1940 року по 27 жовтня 1944 року був найбільш плідним у житті Івана Гарайди. Тоді він працював в Ужгороді на посаді директора науково-культурного товариства (ПОН), активно займався науковою, видавничою і громадсько-просвітительською роботою.

ПОН видавало три журнали:

а) літературно-публіцистичний двотижневик «Літературна неділя»;

Було також видано понад тридцять книжок із серії «Народна бібліотека», одинадцять книжок із серії «Дитяча бібліотека», понад сорок випусків серії літературно-наукової бібліотеки (Прим. Різні дослідники наводять неоднакові цифри. Дані взято зі статті Й.О. Дзензелівського). Деякі з цих видань І.Гарайді доводилося не тільки редактувати, але й писати самому. З приводу цього Й.О. Дзензелівський пише: «Усе це складає цілу бібліотеку і красномовно свідчить про колосальну редакторську роботу директора ПОН».

Незважаючи на велику зайнятість адміністративною, редакторською працею і власними науковими дослідженнями, він у співавторстві з М.Лелекачем видав окремою книгою «Загальну бібліографію Подкарпаття». Даючи високу оцінку нашому земляку як бібліографу, проф. Дзензелівський стверджує, що «І.Гарайду з повним правом слід уважати основоположником бібліографії на Закарпатті».

Крім русинської й угорської мов, Іван Гарайда добре володів польською, німецькою і французькою мовами, розумів російську, словацьку і болгарську мови. Займався перекладами, видав польсько-угорський словник, руссько-угорський словник та словник іншомовних слів русинської мови, написав «Граматику руського языка», що була затверджена як офіційний підручник з рідної мови на Подкарпатській території, і за яким училися учні народних шкіл і гімназій у 1941-1944 роках.

Протягом чотирьох років діяльності в Ужгороді Іван Гарайда зумів виконати величезну роботу. Загальна кількість видань ПОН (а всі вони перейшли через його руки як редактора) становить понад 1500 найменувань.

Але, на жаль, 17 листопада 1944 року Івана Гарайду було затримано, а офіційно арештовано 27 листопада. І знову він став в'язнем, але вже не гестапо, а радянської контррозвідки. Нелюдські умови в польовій тюрмі «СМЕРШ», брутальне поводження з в'язнем різко вплинули на погіршення здоров'я і, як написано в рапорті наглядача тюрми, «13 грудня 1944 року о першій го-

ДРЪ ИВАНЪ ГАРАЙДА

квартири. Власну сім'ю так і не встиг створити.

Підсумовуючи сказане, наводимо основну думку Й.О. Дзензелівського: «Отже, на моє переконання, в особі Івана Андрійовича Гарайди Закарпаття має відомого культурно-освітнього діяча і вченого, відважується сказати, й патріота, який у надто складних обставинах... великою мірою прислужився до збереження національних культурних і мовних традицій».

Маємо надію, що дослідники проявлять інтерес до наукової спадщини Івана Гарайди і дадуть об'єктивну оцінку його діяльності, що послужить відновленню пам'яті про нього на Україні і, зокрема, у нашому краї.

Минуло 105 років, як Іван Гарайда прий-

Перечина. тому хлопець ще з малих літ пройнявся повагою до традицій й обрядів свого народу і прилучився до вивчення його фольклору.

У 1919 році разом з батьками Іван переїхав в Угорщину. Учився в гімназії, потім на юридичному факультеті Будапештського університету, який закінчив у 1928 році, одержавши диплом доктора права. У тому ж році поступає на філологічний факультет університету у Пейчі. У 1930 році, як стипендіат польського уряду для вивчення

ного товариства (ПОН), активно займався науковою, видавничою і громадсько – просвітительською роботою.

ПОН видавало три журнали:

а) літературно-публіцистичний двотижневик «Літературна неділя»;

б) науковий квартальник «Зоря», що виходив руською й угорською мовами і був присвячений питанням історії, етнографії і філософії;

в) молодіжний місячник «Руська молодежь»

в язіках, але вже не гестапо, а радянською контролювали. Нелиодські умови в польовій тюрмі «СМЕРШ», брутальне поводження з в'язнем різко вплинули на погіршення здоров'я і, як написано в рапорті наглядача тюрми, «13 грудня 1944 року о першій годині 40 хв. у камері №9 помер арештований Гарайд... напевно, від загострення хвороби серця у формі грудної жаби».

Доля виділила Івану Гарайді всього 39 років. Він ніби спішив життя і весь свій час відавав роботі. Жив скромно, в однокімнатній

інтерес до наукової спадщини Івана Гарайди і дадуть об'єктивну оцінку його діяльності, що послужить відновленню пам'яті про нього на Україні і, зокрема, у нашому краї.

Минуло 105 років, як Іван Гарайда прийшов у цей світ, і трохи більше 65 літ, як на віці покинув його. Згадаймо про нього і пом'яним його. Віддаймо шану цій видатній людині, бо вона заслуговує на добру пам'ять у серцях потомків.

Ганна МЕГЕЛА, педагог.

Паробок з Тур'янської долини

Борис Лаба

Державний заслужений академічний український народний хор імені Г. Г. Верховки - візитна картка української національної культури. Скажу більше - не тільки української, - це перлина світового мистецтва, що впродовж багатьох років милує душу кожного, хто мав можливість бодай

на мить відкрити для себе цей славний колектив. Хор відомий цілому світу, а деякі імена тих, хто був душою колективу впродовж цілих десятиліть, незаслужено забути. Серед них і наш земляк, лемко з Тур'янської долини, зі славного села Тур'я-Пасіка Борис Лаба. Справжній паробок з Тур'янської долини! Диригент хору, засłużений артист України, творчий шлях якого розпочався у робітничому колективі Перечинського лісохімкомбінату, сягнув вершин світової слави. Ось якого листа написала до редакції газети студентка історичного факультету УжНУ Мар'яна Теслович. (подано з деякими скороченнями)

Борис Михайлович Лаба родом з маєвничої Перечинщини- Тур'янщини. Він народився 22 жовтня 1937 року в сім'ї робітника. Дитинство його минуло серед чудової природи рідного краю. Закінчивши семирічку в Т.-Пасіці, середню освіту здобував у Перечині. Батьки бачили його лікарем. Доля склалася не так. Після закінчення школи він два роки працював робітником Перечинського лісокомбінату, самотужки здобуваючи музичну освіту під керівництвом відомого в Закарпатті диригента, музикознавця Івана Івановича Крайника. Згодом Борис Лаба вступив в музичне училище в м. Ужгород, де провчився 4 роки і закінчив його з "Червоним" дипломом. Відтак, покинувши своє рідне село, свою домівку, юнак успішно склав іспити в Київську консерваторію ім. Чайковського, де одночасно навчався на двох відділах: композиторському й диригентському. Швидко

минули роки навчання. Здібного, талановитого спеціаліста помітили. Невдовзі йому довірили диригентську паличку у Державній заслуженій капелі бандуристів УРСР. Це вже був і успіх, і визнання... Але не вершина кар'єри.

Минуло зовсім мало часу, й Борис Лаба став на диригентський місток Державного українського народного академічного хору ім. Григорія Верховки. 17 років він працював диригентом хору, об'їздив з ним цілий світ, приносячи естетичну насолоду народам далеких і близьких країн.

Держава високо оцінила його талант. Йому було присвоєно звання Заслуженого артиста УРСР.

Сьогоді Борис Михайлович на заслуженому відпочинку. Коли випадає нагода, коли не мучить хвороба, летить на крилах своїх пісень до рідного дому, до рідної Тур'янщини. Тут йому завжди раді, тут завжди для нього звучить пісня його душі.

Борис Лаба підкорив не тільки Європу, але й цілий світ. Він довів своїм талантом, своєю невтомною працею, що простий паробок з Тур'янської долини може сягнути вершин світового мистецтва.

Шановна реакція! Хочеться через вашу газету привітати свого дорого земляка, побажати йому довгих років життя, а землякам своїм нагадати, щоб прагнули сягнути тих вершин, яких сягнув диригент Борис Лаба з Т.-Пасіки.

Мар'яна ТЕСЛОВИЧ,
студентка історичного
факультету УжНУ

Син Лемківських Бескидів

(до 107 річниці від дня народження Юліяна Тарновича)

В січні цього року минає 107 років з дня народження великого патріота Лемківщини Юліяна Тарновича-Бескида (псевдонім Бескид - по матері) - історика, публіциста, культурного діяча, художника.

З під пера видатного Лемка вийшло понад 40 різних творів на лемківську тематику, зокрема Юліян Тарнович створив "Ілюстровану історію Лемківщини". Вона побачила світ в 1936 році. Плідною була його праця за період з 1934 по 1939 рік. У Львові відомий публіцист видавав двотижневик "Наш лемко", заснувавши редакцію - видавничє об'єднання "Бібліотека лемківщини".

Під час війни Юліян Тарнович працював у еміграції, жив у Празі та Відні. В Регенсбурзі він заснував часопис "Українське слово". Після війни вимушений був емігрувати в Америку. З 1948 року він проживав у м. Торонто (Канада), де редактував двотижневик "Лемківщина", "Лемківський календар" та "Лемківські вісті".

Відомий Юліян Тарнович як художник. Він створив цілу галерею малюнків (декілька сотень) "Лемківські церкви".

Лемки-українці Канади пам'ятають про сина лемківських бескидів Юліяна Тарновича. Сьогодні в Торонто з ініціативи відомого українського мецената Максима Маслія засновано меморіальний музей лемківської спадщини імені Юліяна Тарновича-Бескида.

"Л.К."

**З Богом у серці
й з думкою про завтрашній
день**

На шляху до зустрічі Пасхи

(Роздуми на тему: «Для чого нам
піст?»)

Коли до нас в гості приходить хтось із рідних, близьких чи знайомих, ми робимо все для того, щоб зустріти цю людину ввічливо і з шаною. А коли до нашого серця і душі має прийти Христос? Невже ця зустріч обійтеться без уваги, відповідного клопотання? Якщо людину ми зустрічаємо, віddaючи їй все своє найкраще, то невже Боголюдині ми відповімо нічим?

Час, відведеній до зустрічі Воскреслого Спасителя, Церква Христова нам віддавала чималий. У вузькому сенсі слова це теперішній Великий піст, а у широкому сенсі – все свідоме життя.

Зупинимося на першому. Часто ми запитуємо у священика: «Отче, що можна юсти, чи неможна у Великий піст?». У Великий піст, та й взагалі у всі пости і все життя головне – не юсти один одного. Обмеження харчового раціону людини у піст не є головним. Головне внутрішній світ кожного із нас. Іжа лише допомагає у своєрідному спостереженні за нашим егоїстичним світом. Треба завжди пам'ятати, що піст це не дієта. Дієта повинна бути у всьому і для всього. Очі, слух, думки, емоції, слова – все це повинно бути контролюванім і таким, що прагне удосконалення у заповідях Божих. Якщо цей принцип не працює, потрібно його вдосконалювати, і з допомогою Божою ми станемо крашиими.

Як часто ми зазираємо в дзеркало? Дзеркало не зовнішнє, хромоване із внутрішнього боку, а дзеркало своєї душі?..

буття. Адже коли людина має всі видимі блага, або ж їх немає, навряд чи вона посправжньому щаслива. Духовний вакуум неможливо заповнити матеріальним чи псевдоматеріальним. «Духом Святым душа живиться», сказано в одному із богослужбових текстів. Ось де джерело енергії, щастя, гармонії.

Хтось скаже: «Я без гріха». Тоді наїшо прийшов Господь. Навіщо Він народився, страждав, помер і Воскрес? «Я без гріха», тому що продовжує працювати гріху. Коли ми йдемо в брудному одязі в темному без світла тунелі, звичайно ми не бачимо себе брудними. Це логічно. Однак, по мірі наближення до світла в кінці тунелю ми бачимо себе зовсім іншими. Якраз мета посту і полягає в тому, щоб ми побачили себе іншими! Не тими, що є у повсякденному житті, а іншими в сенсі гріха. Лише бачення своїх гріхів привертає до нас милість Божу. Лише усвідомлення гріха в собі дає право просити у Бога прощення. Гордий ніколи не побачить в собі гріх. А Господь прийшов, щоб врятувати і спасти хворих людей, а не здорових (Мф. 9, 12; 18, 10).

Ніколи не пізно сказати Богу – прости і помилуй! Істина у тому, що не Бог залишає нас, а ми залишаємо Бога! Наші слова на адресу неба не завжди є оправданними і потрібними. Такий вже наш людський менталітет, що краще кричати і передається власними проблемами на когось лише не на себе. А можливо, це я у всьо-

“Мати-наймичка” на перечинській сцені

Приємно відзначити, що Перечинський районний відділ культури, дирекція районного Будинку культури під час Шевченківських свят подарували перечинцям й гостям міста прекрасну виставу. “Мати-наймичка” давно не йшла на нашій сцені, та й мало хто з молодих людей, особливо учнівської молоді, мав можливість дивитися цю виставу “вживу”, та ще й у виконанні професійних акторів. Отож справу започаткували добру, але було б значно краще, якби такі художні твори з’являлися на нашій сцені не тільки під час вшанувань видатних діячів нашої держави, але стали нормою життя міста. Безперечно, молодь тоді б менше тинялася по підвортнях, нюхала клей чи засиджувалася біля комп’ютерів, дивлячись сумнівні програми, вбиваючи не тільки свою психіку, але й очі.

“Мати-наймичка” – це класичний твір, який заслуговує на те, аби його вивчати не тільки в школі, але пам’ятати про нього і в повсякденному житті. Бо вже дуже багато сьогодні, на жаль, матерів-наймичок, матерів-зозуль з’явлюється довкола нас. Мабуть, в дитинстві та й в пізньому віці матері не читали Шевченка, не знайомилися з долею геройні, долю якої вони часто повторюють. Якби не так, менше б було у нас дітей-сиріт із сиротинців.

Вл. Инф.

Хто врятує замок графа Шенборна?

Сьогодні на рекламній листині, з якою мають можливість познайомитися всі відповідаючі в санаторії “Карпати”, замок графа Шенборна виглядає дуже красиво й привабливо. В якісь мірі він став візитною карткою курортів Закарпаття. Але чи так це насправді? Питання цікаве. Цікаве тим, що сьогодні не все золото, що блищить. Таким є і замок графа Шенборна. Коли придивитися ближче - стіни затекли водою, шпилі замку втратили свою велич, найбільший навіть похилився. Ще гірші справи в самому приміщення. В багатьох місцях стеля протікає, стіни поцвіли, а самим приміщенням гуляє непривітний запах. Дуже давно зник кудись відомий Лев, що був хоронителем замку. Працівники, з якими довелося поспілкуватися, говорять, що ніби історичну дерев’яну скульптуру взяли на реставрацію. Невідомо куди, невідомо хто реставрує сьогодні Лева графа Шенборна. Та достеменно відомо одне - коли й надалі замок буде занепадати такими ж темпами, він втратить свою колишню велич, свою красу, а закарпатці втратять ще одну історичну пам’ятку, якою вони сьогодні ще гордяться.

Редакція звертається до всіх патріотів краю. Хто врятує замок графа Шенборна?

Вл. Инф.

РЕПЛІКА

До редакції газети “Лемки Карпат” звернувся один з очільників районної державної адміністрації. З етичних причин не називаємо його прізвища. У зверненні йшлося про те, що ніби редакція газети причетна до розповсюдження листівки “Комітету виборців Перечинщини”, у якій йшлося про ніби “злочинні дії районної влади”. Редакція

працю, погрою його вдосконалювати, і з допомогою Божою ми станемо кращими.

Як часто ми зазираємо в дзеркало? Дзеркало не зовнішнє, хромоване із внутрішнього боку, а дзеркало своєї душі?.. Піст – це час, коли нам дається унікальна можливість зупинитися на хвилину і подумати, яким я є насправді. Піст – це час послухати тишу свого єства. Можливо, там і не так тихо, як нам здається? Можливо, там в середині нашої природи вирує тайфун страстей і нечистоти? Коли ми залишаємося наодинці з собою, стає зрозумілім, хто ми і що ми. І для того, щоб ми стали крачими і близчими до Бога, Церква нам пропонує своєрідний тест на чистоту нашої природи. Якщо лакмусовий пір'єр покаже негативний результат, потрібно змінюватися ійти до таїнства Покаяння та Причастя. Лише в них можлива справжня втіха і гармонія з собою.

Ми завжди кудись поспішаємо, але майже ніколи не поспішаємо до свого духовного зцілення. А воно і є мета нашого

шас нас, а ми залишаємо Бога! Наші слова на адресу неба не завжди є оправданними і потрібними. Такий вже наш людський менталітет, що краче кричи і переадресовувати свої проблеми на когось лише не на себе. А можливо, це я у всьому винен? Можливо, в мені криється проблема моого негаразду чи біди?

Будемо старатися з допомогою Божою ставати крачими. Господь нам завжди допоможе і буде поруч з нами у нашому житті, лише б ми цього хотіли.

Нехай спасительний час Великого посту стане для нас часом наших моральних змін. Нехай кожен із нас зазирне у глибину свого єства і усвідомить, наскільки ми більше чи далі від Бога.

Готуючись зустріти світле Христове Воскресіння, будемо докладати всіх зусиль нашої волі, щоб з радісним серцем і душою сказати: «Христос Воскрес! Воистину Воскрес!».

Протодиякон Олександр Монич,
кандидат богослов'я.

Найменшим лемківчатам й не тільки їм

Затям!

Перша часть тому, хто уміє добре порадити; друга часть тому, хто слухає добре поради. Хто, однак, не уміє ані собі порадити, ані другого послухати, є найгірший і нічого не вартий.

Брехняходить усе за довгом.

Хто багато обіцяє, той рідко щось зробить.
Лагідне слово сильніше довбні.

Добре ріці з потоками, а людині з друзями.

Краще голодному лягти, як з довгом вставати.

Що тобі на других не любиться, на собі не терпи.

***

Відгадай, а відповіді пришли до редакції

Хто чим більше мистється, тим меншим стає?
Невеличке корито, білимі гусьми набито.

Іде в ліс - дому позирає, із лісу іде - в ліс позирає.

У кого дві шкіри на ногах?
Береш - більшає, вертаєш - меншає.
Без рук, без нут, а на пуд лізе.
Чотири ноги, а не звір.
Мас пір'я, а не птах.

***

Олександр Духнович.

Што я буду діяв бідний,
Што я в школі все послідний?
Я не вчився, а лиш бився,
Вулицями волочився.
Другі діти з книжочками
Йдуть до школи з ташочками.
А я хожу, нудьгу вожу,
Міста собі не нахожу.
Ой, хіба я збитки лишу,
Та й до школи ся запишу.
А чий-таки диво буде
Што й із мене вуйдуть люди.

Засновник: ГО
ім. Августина Штефана,
колектив редакції.
Виходить раз у місяць
без оголошенні
Висловлені авторами
думки можуть
не співпадати з позицією редакції.

Наши реквізити: код 36447318, р/р 26009180361 в
Перечинському відділенні ЗОД ВАТ "Райффайзен
банк Авал" МФО 380805, код ЄДРПОУ 14305909

(для газети "Лемки Карпат")

E-mail: lemki_karpat@ukr.net

Свідоцтво про реєстрацію:

Зт № 505/97р від 10.12.2009 р.

До редакції газети "Лемки Карпат" звернувся один з очільників районної державної адміністрації. З етичних причин не называемо його прізвища. У зверненні йшлося про те, що ніби редакція газети причетна до розповсюдження листівки "Комітету виборців Перечинщини", у якій йшлося про ніби "злочинні дії районної влади". Редакція газети авторитетно заявляє, що ми не є причетні до розповсюдження цієї листівки. Наших читачів застерігаємо від подальших дій щодо використання газети у зведенні будь-яких рахунків і будь з ким. Крім того, заявляємо, що визнати людину злочинцем - це компетенція суду. Листівку в нашу газету, як і в будь-яку іншу газету чи видання, міг покласти будь-хто. Виявіти таких "добродіїв" справа компетентних органів.

Редколегія

Зустріч з прекрасним

В санаторії "Карпати" Мукачівського району відбулась цікава зустріч відпочиваючих з письменником-журналістом Василем Мулесою. Відпочиваючі з усіх куточків нашої держави мали можливість ознайомитися з історією Срібної землі, з новими творами літератора. Зокрема, Василь Мулеса розповів про історичні дати, що мали місце в історії краю: про Карпатську Україну, про перехід великого завоювника хана Батія через Карпати, про історію боротьби лемків-українців-русинів за збереження своєї принадлежності до великої української нації. На прикладах художніх творів письменник показав живу історію краю. Слухачам цікаво було дізнатися про те, хто такі псоглавці, про легендарне Поган-Дівча, яке ніби правила Невичанським замком. Автор повісті "Село білих бузьків" розповів легенду про заснування нинішньої "столиці" лемків Закарпаття - с. Заричово Перечинського району. Присутні на літературному вечорі мали можливість ознайомитися з першим часописом - газетою "Лемки Карпат". На згадку про зустріч Василь Мулеса подарував присутнім перші номери газети.

Йосиф ГАЛЕЦЬКИЙ

Професору Олександру Георгійовичу Сливці - 50. Вітаємо!

Шановний ювіляр!

Редакція газети "Лемки Карпат", Всеукраїнське товариство "Лемківщина" щиро вітають Вас з першим ювілеєм. Бажаємо Вам міцного здоров'я, сімейного щастя, затишку й тепла у Вашій оселі. Лемки Карпат знають Вас як патріота рідного краю, відомого вченого-фізика, що примножує славу рідного краю нашої держави. Нових звершень Вам у нелегкій науковій праці. Хай всі Ваші мрії й сподівання на науковій ниві здійсняться, а справжні друзі допоможуть Вам у вирішенні всіх нових починань.

Комп'ютерний набір та верстка редакції.

Офсетний друк. Ум. друк. арк. 1,5.

Номер віддруковано у
видавництві «ТУРпрес».
89200, м. Перечин, вул. Жовтнева, 93.
Замовлення № 226. Тираж 1000.